

AKTYWNOŚĆ RUCHOWA LUDZI W RÓŻNYM WIEKU

NR (36) 4/2017

Partnerem publikacji jest IASK

Publikację wspiera
Zakład Ubezpieczeń Społecznych

Nr (36) 4/2017

ISSN 2299-744X

ISBN 978-83-947731-3-7

arlrw.usz.edu.pl

ADRES REDAKCJI:

Al. Piastów 40b

71-065 Szczecin

Zespół redakcyjny:

Redaktor naczelna i redakcja naukowa: dr hab. Danuta Umiastowska, prof. US

danuta_umiastowska@usz.edu.pl

tel. (91) 444 27 60

Sekretarz Redakcji: Milena Schefs

aktywnosc.sekretariat@gmail.com

Współpraca - recenzenci:

prof. dr hab. Zdzisław Dziubiński (Polska); prof. dr hab. Andrzej Nowocięń (Polska); prof. dr hab. Oleksander Pryimakov (Ukraina); prof. dr hab. Wiesław Siwiński (Polska); prof. dr hab. Włodzimierz Starosta (Polska); prof. dr hab. Zbigniew Szot (Polska); prof. dr hab. UZ Ryszard Asienkiewicz (Polska); dr hab. prof. AWF Małgorzata Bronikowska (Polska); dr hab. prof. AWF Michał Bronikowski (Polska); dr hab. prof. AWF Jarosław Cholewa (Polska); dr hab. Monika Chudecka (Polska); dr hab. prof. US Paweł Cięszczyk (Polska); dr hab. prof. AWF Anna Demuth (Polska); dr hab. prof. AWF Krystyna Górna-Lukasik (Polska); dr hab. prof. AWF Krystyna Górniak (Polska); dr hab. Dorota Groffik (Polska); dr hab. prof. AWF Halina Guła-Kubiszewska (Polska); dr hab. prof. AWF Jan Konarski (Polska); dr hab. prof. nadzw. Grażyna Kosiba (Polska); dr hab. Katarzyna Kotarska (Polska); dr hab. prof. AWF Ewa Kozdroń (Polska); dr hab. prof. AWF Mariusz Lipowski (Polska); dr hab. prof. UZ Tomasz Lisicki (Polska); dr hab. prof. PUM Anna Lubkowska (Polska); dr hab. prof. AWF Eligiusz Madejski (Polska); dr hab. prof. AWF Jolanta Mogiła-Lisowska (Polska); dr hab. prof. UKW Radosław Muszkieta (Polska); dr hab. prof. US Maria Nowak (Polska); dr hab. prof. AWF Leonard Nowak (Polska); dr hab. prof. AWF Tadeusz Rynkiewicz (Polska); dr hab. Mariusz Sołtysik (Polska); dr hab. prof. AWF Zbigniew Szyguła (Polska); dr hab. prof. UZ Józef Tatarczuk (Polska); dr hab. prof. AWF Maciej Tomczak (Polska); dr hab. prof. nadzw. Rajmund Tomik (Polska); dr hab. prof. US Danuta Umiastowska (Polska); dr hab. prof. US Teresa Zwierko (Polska); dr hab. prof. AWF Anna Zwierzchowska (Polska); dr hab. Eligiusz Madejski prof. AWF (Polska); dr hab. Maria Nowak prof. AWF (Polska); prof. dr habil. Ludmila Klimatskaya (Rosja); prof. dr habil. Karel Frömel (Czechy)

Korekta: Danuta Sepuco

Redakcja techniczna: Natalia Mirowska

Opracowanie graficzne, DTP: Maciej Umiastowski

Wydawca: Agencja Wydawnicza koncertowo.pl Mieczysław Podsiadło
albatros91@wp.pl

Uniwersytet Szczeciński

TEORETYCZNE ASPEKTY AKTYWNOŚCI RUCHOWEJ

Jolanta E. Kowalska, Arkadiusz Kaźmierczak

Zasada fair play w aspekcie równych szans w sporcie i życiu w opinii łódzkich uczniów szkół gimnazjalnych 5

Paweł Ławniczak

Uwarunkowania ludzkiej motoryczności w perspektywie przemian cywilizacyjnych w dobie Internetu 23

Joanna Podolak, Izabela Jabłońska-Barna

Joga dla dzieci – nowoczesna forma edukacji i profilaktyki ruchem 39

Joanna Ratajczak

Elementy terapii we wsparciu systemu rodzinnego dziecka z problemem zdrowotnym i niskim poziomem aktywności ruchowej – opis przypadku. 55

Włodzimierz Starosta, Łukasz Lamcha, Piotr Żurek

Pojęcie, struktura i uwarunkowania „czucia piłki” oraz ich znaczenie dla odnoszenia sukcesów sportowych 59

Danuta Umiastowska, Hanna Żółtowska

Zadowolenie z życia w opiniach osób w wieku późnej dorosłości 69

FIZJOLOGICZNO-ZDROWOTNE PODSTAWY AKTYWNOŚCI RUCHOWEJ

Ryszard Asienkiewicz, Grażyna Biczysko, Ewa Nowacka-Chiari, Ewa Skorupka

Dymorfizm cech morfofunkcjonalnych seniorów 77

Józef Tatarczuk, Ryszard Asienkiewicz, Artur Wandycz, Marta Dalecka

Charakterystyka wskaźnika smukłości młodzieży akademickiej Uniwersytetu Zielonogórskiego w świetle wybranych modyfikatorów rozwoju 85

AKTYWNOŚĆ RUCHOWA LUDZI DOROSŁYCH

Joanna Kupczyk

Uczestnictwo w turystyce i rekreacji ruchowej osób niepełnosprawnych zamieszkałych na terenie województwa lubuskiego (doniesienie z badań)..... 95

Alicja Niedzielin-Łukaszewicz

Aktywność fizyczna osób w starszym wieku..... 103

Ewa Nowacka-Chiari, Ryszard Asienkiewicz, Grażyna Biczysko, Ewa Skorupka

Ocena budowy i składu ciała seniorów z uwzględnieniem ich zadeklarowanej aktywności fizycznej 113

Danuta Umiastowska, Jolanta Kijowska

Miejsce ruchu w życiu codziennym dorosłej ludności wiejskiej – studium przypadku (doniesienie z badań)..... 123

Kinga Brygida Woźniak, Mateusz Rynkiewicz

Wpływ realizacji planu treningowego Ewy Chodakowskiej „Killer” na poziom sprawności fizycznej i skład masy ciała – studium przypadku 133

AKTYWNOŚĆ RUCHOWA DZIECI I MŁODZIEŻY

Danuta Zwolińska, Artur Krawiec

Wady postawy ciała w płaszczyźnie strzałkowej i aktywność fizyczna w czasie wolnym dzieci w wieku 6–9 lat uczęszczających do raciborskich szkół 145

AKTYWNOŚĆ RUCHOWA ZAWODNIKÓW

Ryszard Asienkiewicz, Michał Kanonik

Charakterystyka somatyczna i motoryczna zawodników uprawiających futbol amerykański 153

Urszula Domańska

Prawidłowe wzorce ruchowe a specyficzne trudności procesie uczenia się młodzieży trenującej piłkę ręczną (doniesienie z badań) 163

Joanna Kuriańska-Wołoszyn, Arkadiusz Wołoszyn

Ocena zachowań zdrowotnych młodzieży gimnazjalnej uprawiającej sport 173

Mateusz Rynkiewicz, Piotr Żurek, Tadeusz Rynkiewicz

Poziom zdolności siłowo-szybkościowych i siłowo-wytrzymałościowych kajakarzy w zależności od wieku i budowy ciała 185

Piotr Żurek, Mateusz Rynkiewicz, Włodzimierz Starosta, Tadeusz Rynkiewicz

Wpływ zmęczenia wysiłkiem fizycznym na zdolność zachowania równowagi u czołowych polskich tenisistów 195

Jolanta E. Kowalska, Arkadiusz Kaźmierczak

Uniwersytet Łódzki, Wydział Nauk o Wychowaniu

Zasada fair play w aspekcie równych szans w sporcie i życiu w opinii łódzkich uczniów szkół gimnazjalnych

Słowa kluczowe: fair play, równość szans,
edukacja przez sport, projekt Jestem fair

Wprowadzenie

Pierre de Coubertin odnosił sport olimpijski do doskonałości człowieka w wymiarze cielesnym i duchowym. W ten sposób nawiązywał do antycznego ideału „kalos kagathos”, czyli piękny fizycznie i duchowo. W swojej działalności naukowej dowodził, że kształtując silną wolę, szlachetne zachowania, szacunek dla przeciwnika, dobrowolną rezygnację z nieuczciwych sposobów wygrywania, sport może być środkiem wychowania moralnego, wolicjonalnego, intelektualnego i społecznego. Taką ideę propagował, nawiązując do rozwoju sportu z wychowaniem młodzieży, ufając w kulturotwórczą i wychowawczą rolę sportu [1].

W literaturze możemy znaleźć badaczy, którzy wprowadzają filozofię olimpizmu do działalności edukacyjnej na rzecz dzieci i młodzieży w celu nabywania przez nich umiejętności przystosowania się do przestrzegania społecznych reguł i wartości [2,3].

Fair play stanowi najważniejszy element filozofii olimpijskiej, a tym samym etyki sportowej. W związku z czym ma nieoceniony wpływ na kształtowanie się młodego sportowca. Przy wdrażaniu tej zasady do realizacji procesu treningowo-wychowawczego ogromne znaczenie mają wszystkie podmioty uczestniczące w tym procesie, tj.: rodzice, wychowawcy, trenerzy. I choć *fair play* występuje przede wszystkim w rywalizacji sportowej, to coraz częściej wyróżniana jest w innych dziedzinach życia codziennego, jak pisze Józef Lipiec: „dobre wzory – w grze

i postawach zawodników, mądrość trenerów i sprawiedliwość sędziów przenoszone są także poza stadion. Kiedy dzieje się coś złego na boiskach i wokół nich, odbija się to zwielokrotnionym echem w myśleniu i postępowaniu poza futbolem w codziennym życiu” [4, s. 219]. Halina Zdebska-Biziewska podkreśla niejako dżentelmeńskie zachowanie się osób respektujących tę zasadę: „*Fair play* nadaje sens sportowej rywalizacji. Kształtuje też wrażliwość moralną, stanowiącą dyspozycję swoiście ludzką, przejawiającą się wyczuwaniem na niesprawiedliwość i krzywdę, chęcią niesienia pomocy słabszym i potrzebującym. *Fair play* stanowi zarazem najbardziej elegancki sposób bycia – w sporcie i poza nim” [5, s. 59].

Zofia Żukowska wymienia następujące reguły „czystej gry, które powinny charakteryzować zachowania zarówno w sporcie, jak i życiu codziennym:

- „regułę równości zewnętrznych warunków walki, zwaną równością szans,
- regułę świadomej rezygnacji z szansy nieuczciwego zwycięstwa, określaną jako komponent odpowiedzialności,
- regułę dobrowolnego podporządkowania się przepisom i tradycjom, traktowaną jako przestrzeganie przepisów i reguł,
- regułę szacunku dla przeciwnika w ramach obowiązującej etyki sportowej, zwaną komponentem zdrowia fizycznego i psychicznego” [6, s. 33].

B. Misiuna do aspektów *fair play* zalicza – oprócz wyżej wymienionych - regułę minimalizacji cierpień przeciwnika.” [7, s. 102].

Ryszard Żukowski natomiast wskazuje na wartości moralne zasady *fair play*, odnosząc ją do czterech komponentów, tj.: równości szans, odpowiedzialności, zdrowia, przestrzegania przepisów i reguł. Jak przyznaje Anna Bodasińska, „komponenty zasady *fair play* są to najistotniejsze wartości, które powinny cechować każde zachowanie, zarówno w walce sportowej, jak i w stosunkach społecznych” [8, s. 32].

Charakterystyka projektu „Jestem fair”

Projekt edukacyjny pt. „Jestem fair” powstał z chęci efektywnej promocji pozytywnych zachowań prospołecznych poprzez uświadamianie znaczenia idei *fair play* w sporcie (na boisku i stadionie) oraz w życiu. Wprowadzenie projektu wspólnie przez Urząd Miasta Łodzi oraz Pracownię Wychowania Fizycznego i Zdrowotnego Wydziału Nauk o Wychowaniu UŁ we współpracy z Ministerstwem Spraw Wewnętrznych i Ministerstwem Sportu i Turystyki oraz współpartnerami było kontynuacją programu pilotażowego realizowanego w roku szkolnym 2009/2010 w czterech szkołach podstawowych z terenu Miasta Łodzi, którego założenia i realizacja zostały opisane w Raporcie pt.: „Zasada *fair play* jako wartość wychowawcza w edukacji szkolnej i w przeciwdziałaniu chuligaństwu na stadionach. Raport z badań w ramach projektu pilotażowego „Jestem fair” realizowanego w łódzkich szkołach” [9]. Projekt wszedł do wszystkich gimnazjów w Łodzi (42) w roku 2011 i był realizowany do 2016 r.

Materiał i metoda badań

Celem badań, których niewielki wycinek został przedstawiony w niniejszym artykule, było sprawdzenie czy i w jakim zakresie można - pod wpływem celowo wprowadzonych zabiegów edukacyjnych - zmieniać świadomość znaczenia postawy *fair play* w aspekcie równości szans w sporcie i życiu wśród łódzkich gimnazjalistów. Szczególnie interesujące było z punktu widzenia deklarujących kibicowanie (w tym badanych chłopców i dziewcząt) oraz niekibicujących wybranemu klubowi piłkarskiemu.

Analiza wyników badań własnych dotyczyła poznania odpowiedzi na główne pytanie badawcze: Czy i na ile świadomość *fair play* w aspekcie równości szans w sporcie i w życiu codziennym wśród badanych uczniów uległa zmianie po zakończeniu projektu edukacyjnego? Czy i jakie różnice występują pomiędzy respondentami deklarującymi kibicowanie (zarówno wśród dziewcząt, jak i chłopców) i niekibicującymi klubom piłkarskim?

Badania zostały przeprowadzone w latach 2011 i 2012 metodą sondażu diagnostycznego, z zastosowaniem techniki ankietowej, dwukrotnie przed i po rozpoczęciu projektu „Jestem fair” wśród uczniów klas pierwszych łódzkich gimnazjów (wszystkie publiczne, które zadeklarowały i wzięły udział w projekcie). Ze względu na zastosowany pomiar wstępny (przed rozpoczęciem projektu edukacyjnego) i końcowy (po zakończeniu realizacji projektu edukacyjnego) była to innowacja pedagogiczna z elementami eksperymentu pedagogicznego.

Narzędzie pt. „*Fair play* w sporcie i w życiu” zostało wykorzystane za zgodą prof. Zofii Żukowskiej oraz prof. Ryszarda Żukowskiego i zmodyfikowane na potrzeby niniejszego projektu na podstawie badań pilotażowych, przeprowadzonych w 2009 roku¹. Są one zweryfikowane jako narzędzia badawcze w aspekcie trafności i rzetelności.

Do analizy przedstawionych wyników badań wykorzystano dwukrotnie odpowiedzi badanych uczniów (1374 osoby) na te same pytania z kwestionariusza ankiety, którzy brali udział we wszystkich działaniach projektu edukacyjnego „Jestem fair”.

Analizie poddano wyniki badań z II badania w odniesieniu do kategorii odpowiedzi z I badania (sprawdzono czy osoby zmieniły zdanie po realizacji projektu edukacyjnego i w II badaniu zakreśliły te same, czy inne – jakie – odpowiedzi).

Do oceny zależności między dwiema zmiennymi uzyskanymi w dwóch próbach badawczych zastosowano dokładny test Fishera albo test niezależności chi-kwadrat. Jednym z warunków stosowalności testu niezależności chi-kwadrat były liczebności oczekiwane w każdej z komórek tablicy kontyngencji większe od 5. Jeśli

---

1 Część wyników z badań pilotażowych (obejmujących uczniów klas szóstych z czterech szkół podstawowych) została przedstawiona w publikacji J.E. Kowalskiej i A. Kaźmierczaka pt. „Zasada *fair play* jako wartość wychowawcza w edukacji szkolnej i w przeciwdziałaniu chuligaństwu na stadionach. Raport z badań w ramach projektu pilotażowego »Jestem fair« realizowanego w łódzkich szkołach”, Wyd. CSPwL Warszawa 2010.

choć w jednej z komórek tablicy kontyngencji, liczebność oczekiwana jest mniejsza od 5, zamiast testu chi-kwadrat powinien być zastosowany dokładny test Fishera. Dla zastosowanych testów statystycznych przyjęto poziom istotności $\alpha = 0,05$. Obliczenia wykonano w programie SPSS21.

Wyniki

Analiza wyników badań dotycząca opinii badanych gimnazjalistów, z podziałem na kibiców i tych, którzy nie kibicują żadnemu klubowi sportowemu oraz na płeć wśród badanych kibiców, na temat znaczenia postawy *fair play* w sporcie i życiu. Przedstawione w tabelach wyniki wskazują, czy badani uczniowie w drugim badaniu, odpowiadając na te same pytania, zmienili zdanie i w jakim stopniu? W toku analizy wyników badań własnych próbowano wskazać: czy istnieje zależność w grupie kibicujących i niekibicujących oraz ze względu na płeć w grupie deklarujących kibicowanie.

Świadomość idei fair play w aspekcie równości szans w sporcie wśród badanych uczniów deklarujących kibicowanie i niekibicowanie wybranemu klubowi sportowemu

Badani uczniowie w postawionej sytuacji: „Gram z koleżankami w piłkę siatkową na boisku, podchodzą dwie uczennice z młodszych klas, chcąc się dołączyć i proszą o możliwość wspólnej gry” mogli zaznaczyć jedną z czterech odpowiedzi (A, B, C, D). Najbliższe zasadzie fair play były odpowiedzi: C oraz A., natomiast odpowiedzi: B i D - tymi niepożądanymi w realizacji projektu edukacyjnego.

Tabela 1.

Zmiana zachowania badanych uczniów kibicujących w sytuacji: „Gram z koleżankami w piłkę siatkową na boisku, podchodzą dwie uczennice z młodszych klas, chcąc się dołączyć i proszą o możliwość wspólnej gry” (n = 771)

wyszczególnienie / deklaracja kibicowania				odpowiedzi w badaniu 1					
				A	B	C	D	p	ogółem
odpowiedzi w badaniu 2	kibicujący	A	n	54	31	107	8	< 0,0005	200
			%	31,6	37,3	22,7	17,4		25,9
		B	n	25	20	47	7		99
			%	14,6	24,1	10,0	15,2		12,8
		C	n	86	27	304	24		441
			%	50,3	32,5	64,5	52,2		57,2
		D	n	6	5	13	7		31
			%	3,5	6,0	2,8	15,2		4,0
	ogółem kibicujący		n	171	83	471	46		771
			%	100,0	100,0	100,0	100,0		100,0

Źródło: badania własne.

Tabela 2.

Zmiana zachowania badanych uczniów niekibicujących w sytuacji: „Gram z koleżankami w piłkę siatkową na boisku, podchodzą dwie uczennice z młodszych klas, chcąc się dołączyć i proszą o możliwość wspólnej gry” (n = 603)

wyszczególnienie / deklaracja kibicowania				odpowiedzi w badaniu 1					
				A	B	C	D	p	ogółem
odpowiedzi w badaniu 2	niekibicujący	A	n	45	10	72	5	<0,0005	132
			%	31,9	16,1	18,9	25,0		21,9
		B	n	17	16	30	2		65
			%	12,1	25,8	7,9	10,0		10,8
		C	n	74	29	260	10		373
			%	52,5	46,8	68,4	50,0		61,9
		D	n	5	7	18	3		33
			%	3,5	11,3	4,7	15,0		5,5
	ogółem niekibicujący		n	141	62	380	20		603
			%	100,0	100,0	100,0	100,0		100,0

Legenda do tabeli 1, 2

- A. Proszę, aby poczekały aż skończymy, wtedy sobie pograją, na razie mogą pomóc w sędziowaniu
- B. Mówię, żeby nie przeszkadzały, gdy starsi grają
- C. Proponuję, aby poczekały do końca seta i po jednej dołączyły do obu grających drużyn
- D. Niech sobie same skompletują skład z równolatki

Źródło: badania własne.

Na podstawie analizy wyników badań dotyczących deklarowanego zachowania *fair play* w aspekcie równości szans w sporcie, zaprezentowanego w konkretnej sytuacji, można zauważyć, że z 1374 badanych uczniów ogółem, którzy w pierwszym badaniu zadeklarowali odpowiedź najbardziej pożądaną C i A, to w drugim badaniu wskazali na tę samą odpowiedź: C – 66,3% oraz A – 31,7%. Dodatkowo, te osoby, które w I badaniu zaznaczyły odpowiedź A w II zmieniły zdanie i wskazały odpowiedź C – 51,3%. Ważnym jest jednak to, że z 66% badanych uczniów, którzy w pierwszym badaniu zaznaczyli odpowiedź D - 15,2% pozostało przy tym stanowisku, natomiast większość zmieniła zdanie: 51,5% zaznaczyło odpowiedź C, a 19,7% odpowiedź A. Również ci badani uczniowie, którzy w I badaniu zaznaczyli odpowiedź B w większości zadeklarowali zmianę swojego stanowiska – 38,6% zaznaczyło odpowiedź A i 28,3% odpowiedź C.

Odsetek gimnazjalistów niekibicujących, którzy zmienili zdanie z odpowiedzi B na C jest większy niż kibicujących – (46,8% do 32,5%), natomiast odsetek kibicujących i niekibicujących, którzy w pierwszym badaniu zaznaczyli odpowiedź D, a w drugim C niewiele się różni (52,2% do 50%) (Tabele 1 i 2.). Są to wyniki istotne statystycznie.

Biorąc pod uwagę płeć uczniów deklarujących kibicowanie wybranemu klubowi sportowemu, to badani chłopcy, którzy w pierwszym badaniu wskazali na odpowiedź B – 25,5% zostało przy tej decyzji, natomiast 35,3% zmieniło zdanie i zaznaczyło odpowiedź C i tyle samo (35,3%) odpowiedź A, ci badani, którzy w I badaniu wskazali odpowiedź D w drugim 40,9% zadeklarowało odpowiedź C i 27,3% odpowiedź A, 13,6% nie zmieniło zdania. Natomiast badane dziewczęta deklarujące kibicowanie wybranemu klubowi piłkarskiemu, które w pierwszym badaniu wskazały na odpowiedź A w drugim badaniu 33,3% nie zmieniło zdania, a 56,9% zadeklarowało odpowiedź C, te dziewczęta które w pierwszym badaniu wskazały na odpowiedź B, w II najczęściej zadeklarowały zmianę, wskazując na odpowiedź A – 40,6%, a następnie na odpowiedź C – 28,1%. Zdecydowanie częściej niż chłopcy te uczennice, które w pierwszym badaniu wskazały na odpowiedź D, to w II wskazały na C – 65,2% (Tabele 3 i 4).

Tabela 3.

Zmiana zachowania badanych chłopców deklarujących kibicowanie w sytuacji: „Gram z koleżankami w piłkę siatkową na boisku, podchodzą dwie uczennice z młodszych klas, chcąc się dołączyć i proszą o możliwość wspólnej gry” (n = 418)

wyszczególnienie / płeć uczniów deklarujących kibicowanie			odpowiedzi w badaniu 1					ogółem kibicujący
			A	B	C	D	p	
odpowiedzi w badaniu 2	kibicujący chłopcy	A	n	30	18	59	6	113
			%	30,3	35,3	24,0	27,3	27,0
		B	n	21	13	27	4	65
			%	21,2	25,5	11,0	18,2	15,6
		C	n	45	18	153	9	225
			%	45,5	35,3	62,2	40,9	53,8
		D	n	3	2	7	3	15
			%	3,0	3,9	2,8	13,6	3,6
	ogółem kibicujący chłopcy		n	99	51	246	22	418
			%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Legenda do tabeli 3, 4;

- Proszę, aby poczekały aż skończymy, wtedy sobie pograją, na razie mogą pomóc w sędziowaniu
- Mówię, żeby nie przeszkadzały, gdy starsi grają
- Proponuję, aby poczekały do końca seta i po jednej dołączyły do obu grających drużyn
- Niech sobie same skompletują skład z równolatków

Źródło: badania własne.

Tabela 4.

Zmiana zachowania badanych dziewcząt deklarujących kibicowanie w sytuacji: „Gram z koleżankami w piłkę siatkową na boisku, podchodzą dwie uczennice z młodszych klas, chcąc się dołączyć i proszą o możliwość wspólnej gry” (n = 352)

wyszczególnienie/ płeć uczniów deklarujących kibicowanie				odpowiedzi w badaniu 1					
				A	B	C	D	p	ogółem kibicujący
odpowiedzi w badaniu 2	kibicujące dziewczęta	A	n	24	13	48	2	< 0,0005	87
			%	33,3	40,6	21,3	8,7		24,7
		B	n	4	7	20	3		34
			%	5,6	21,9	8,9	13,0		9,7
		C	n	41	9	151	15		216
			%	56,9	28,1	67,1	65,2		61,4
		D	n	3	3	6	3		15
			%	4,2	9,4	2,7	13,0		4,3
	ogółem kibicujące dziewczęta		n	72	32	225	23		352
			%	100,0	100,0	100,0	100,0		100,0

Źródło: badania własne.

Badani uczniowie w postawionej sytuacji: „W szkole na lekcji wychowania fizycznego wybierano składy drużyn do gry w piłkę nożną. Według mnie nie są one tak samo silne, moja jest słabsza” mogli zaznaczyć jedną z czterech odpowiedzi (A, B, C lub D). Najbliższa zasadzie fair play była odpowiedź C, natomiast odpowiedzi: A, B i D były tymi niepożądanymi w realizacji projektu edukacyjnego.

Tabela 5.

Zmiana zachowania badanych uczniów kibicujących w sytuacji: „W szkole na lekcji wychowania fizycznego wybierano składy drużyn do gry w piłkę nożną. Według mnie są one tak samo silne, moja jest słabsza” (n = 774)

wyszczególnienie / deklaracja kibicowania				odpowiedzi w badaniu 1					
				A	B	C	D	p	ogółem
odpowiedzi w badaniu 2	kibicujący	A	n	23	8	54	26	< 0,0005	111
			%	23,7	21,1	13,0	11,6		14,3
		B	n	7	3	28	20		58
			%	7,2	7,9	6,7	8,9		7,5
		C	n	29	19	231	83		362
			%	29,9	50,0	55,7	37,1		46,8
		D	n	38	8	102	95		243
			%	39,2	21,1	24,6	42,4		31,4
	ogółem		n	97	38	415	224		774
			%	100,0	100,0	100,0	100,0		100,0

Źródło: badania własne.

Tabela 6.

Zmiana zachowania badanych uczniów nie kibicujących w sytuacji: „W szkole na lekcji wychowania fizycznego wybierano składy drużyn do gry w piłkę nożną. Według mnie nie są one tak samo silne, moja jest słabsza” (n = 600)

wyszczególnienie / deklaracja kibicowania				odpowiedzi w badaniu 1					
				A	B	C	D	p	ogółem
odpowiedzi w badaniu 2	nie kibicujący	A	n	25	8	39	24	< 0,0005	96
			%	29,1	28,6	12,7	13,3		16,0
		B	n	5	5	22	13		45
			%	5,8	17,9	7,2	7,2		7,5
		C	n	37	6	173	50		266
			%	43,0	21,4	56,5	27,8		44,3
		D	n	19	9	72	93		193
			%	22,1	32,1	23,5	51,7		32,2
	ogółem		n	86	28	306	180		600
			%	100,0	100,0	100,0	100,0		100,0

Legenda do tabeli 5,6;

- A. Proponuję wybór jeszcze raz i zmieniam kryteria wyboru
- B. Obrażam się, mówiąc, że nie będę grać w tak słabej drużynie
- C. Dodaję otuchy zespołowi, mówiąc, że jesteśmy może słabsi, ale to nie znaczy, że nie możemy wygrać
- D. Nic nie robię, jest mi wszystko jedno

Źródło: badania własne.

Na podstawie analizy wyników badań dotyczących deklarowanego zachowania *fair play* w aspekcie równości szans w sporcie, zaprezentowanego w konkretnej sytuacji, można zauważyć, że z 1374 badanych uczniów ogółem, którzy w pierwszym badaniu zadeklarowali odpowiedź najbardziej pożądaną C, w drugim badaniu utwierdziło się w tej decyzji i wskazało ponownie na tę samą odpowiedź 56%. Te osoby, które w I badaniu zaznaczyły odpowiedź A w II zmieniły zdanie i wskazały odpowiedź C – 36,1%, te, które B, zmieniły zdanie i w II badaniu na C wskazało 37,9%. Natomiast ci, co w I badaniu wskazali na odpowiedź D, to w II aż 46,5% nie zmieniło zdania („*nic nie robię, jest mi wszystko jedno*”), a 32,9% wskazało na odpowiedź C.

Odsetek gimnazjalistów niekibicujących, którzy zmienili zdanie z odpowiedzi A na C jest większy niż kibicujących – (43% do 29,9%), natomiast odsetek kibicujących, którzy w I badaniu zaznaczyli odpowiedź B, a w II badaniu C jest znacznie większy niż niekibicujących (50% do 21,4%) (Tabele 5 i 6). Są to wyniki istotne statystycznie.

Biorąc pod uwagę płeć uczniów deklarujących kibicowanie wybranemu klubowi sportowemu, to zarówno badani chłopcy, jak i dziewczęta, którzy w pierwszym badaniu wskazali na odpowiedź A, w II badaniu najczęściej wskazali na odpowiedź D (36,5% i 44,1%), a w następnej kolejności na odpowiedź C – 31,7% i 26,5%. Ci natomiast, którzy w I badaniu wskazali na odpowiedź D, w II badaniu

zostali przy tej decyzji (42,7%, 42,1%), następnych – odpowiednio: 37,6% chłopców oraz 36,4% dziewcząt opowiedziało się za odpowiedzią C (Tabele 7 i 8).

Tabela 7.

Zmiana zachowania badanych chłopców deklarujących kibicowanie w sytuacji: „W szkole na lekcji wychowania fizycznego wybierano składy drużyn do gry w piłkę nożną. Według mnie nie są one tak samo silne, moja jest słabsza” (n = 417)

wyszczególnienie / płeć uczniów deklarujących kibicowanie				odpowiedzi w badaniu 1					
				A	B	C	D	p	ogółem kibicujący
odpowiedzi w badaniu 2	kibicujący chłopcy	A	n	13	5	34	13	0,002	65
			%	20,6	22,7	15,8	11,1		15,6
		B	n	7	3	13	10		33
			%	11,1	13,6	6,0	8,5		7,9
		C	n	20	10	119	44		193
			%	31,7	45,5	55,3	37,6		46,3
		D	n	23	4	49	50		126
			%	36,5	18,2	22,8	42,7		30,2
	ogółem kibicujący chłopcy	n	63	22	215	117	417		
		%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0		

Źródło: badania własne.

Tabela 8.

Zmiana zachowania badanych dziewcząt deklarujących kibicowanie w sytuacji: „W szkole na lekcji wychowania fizycznego wybierano składy drużyn do gry w piłkę nożną. Według mnie nie są one tak samo silne, moja jest słabsza” (n = 356)

wyszczególnienie / płeć uczniów deklarujących kibicowanie				odpowiedzi w badaniu 1					
				A	B	C	D	p	ogółem kibicujący
odpowiedzi w badaniu 2	kibicujące dziewczęta	A	n	10	3	20	13	0,001	46
			%	29,4	18,8	10,1	12,1		12,9
		B	n	0	0	15	10		25
			%	0,0	0,0	7,5	9,3		7,0
		C	n	9	9	111	39		168
			%	26,5	56,3	55,8	36,4		47,2
		D	n	15	4	53	45		117
			%	44,1	25,0	26,6	42,1		32,9
	ogółem kibicujące dziewczęta	n	34	16	199	107	356		
		%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0		

Legenda do tabeli 7,8

- A. Proponuję wybór jeszcze raz i zmieniam kryteria wyboru
- B. Obrażam się, mówiąc, że nie będę grać w tak słabej drużynie
- C. Dodaję otuchy zespołowi, mówiąc, że jesteśmy może słabsi, ale to nie znaczy, że nie możemy wygrać
- D. Nic nie robię, jest mi wszystko jedno

Źródło: badania własne.

Znaczenie postawy *fair play* w życiu w aspekcie równości szans dla badanych uczniów deklarujących kibicowanie i niekibicowanie wybranemu klubowi sportowemu

Badani uczniowie w postawionej sytuacji: „W szkole ogłoszono konkurs plastyczny. Uzdolniona koleżanka, z którą rywalizowałam zachorowała. Co robisz?” mogli zaznaczyć jedną z czterech odpowiedzi (A, B, C lub D). Najbliższa zasadzie *fair play* była odpowiedź C oraz B., natomiast odpowiedzi: A i D były tymi niepożądanymi w realizacji projektu edukacyjnego.

Tabela 9.

Zmiana zachowania badanych uczniów kibicujących w sytuacji: „W szkole ogłoszono konkurs plastyczny. Uzdolniona koleżanka, z którą rywalizowałam zachorowała. Co robisz?” (n = 772)

wyszczególnienie / deklaracja kibicowania			odpowiedzi w badaniu 1					ogółem
			A	B	C	D	p	
odpowiedzi w badaniu 2	kibicujący	A	n	96	36	81	17	230
			%	48,7	20,6	23,1	34,7	29,8
		B	n	27	64	55	7	153
			%	13,7	36,6	15,7	14,3	19,8
		C	n	51	61	196	15	323
			%	25,9	34,9	55,8	30,6	41,8
		D	n	23	14	19	10	66
			%	11,7	8,0	5,4	20,4	8,5
	ogółem kibicujący		n	197	175	351	49	772
			%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Legenda do tabeli 9, 10;

- A. Zacieram ręce, cieszę się, że pozbyłam się rywalki, los tak zdecydował
- B. Proszę nauczycielkę o przedłużenie terminu składania prac
- C. Dzwonię do koleżanki, informując ją o konkursie
- D. Dzwonię do koleżanki w ostatniej chwili, czuję się w porządku, ale wiem, że nie da rady wykonać tej pracy

Źródło: badania własne.

Na podstawie analizy wyników badań dotyczących deklarowanego zachowania *fair play* w aspekcie równości szans w życiu, zaprezentowanego w konkretnej sytuacji, można zauważyć, że z 1368 badanych uczniów ogółem, którzy w pierwszym badaniu zadeklarowali odpowiedź najbardziej pożądaną C, w drugim badaniu utwierdziło się w tej decyzji i wskazało ponownie na tę samą odpowiedź 56,6%, natomiast te, które wskazały w I badaniu na odpowiedź B, to w II badaniu 34% nie zmieniło swojego zdania, a 35,7% wskazało na odpowiedź C. Te osoby, które w I badaniu zaznaczyły odpowiedź A, w II badaniu aż 45,6% po-

zostało przy swojej decyzji, a 41,7% zmieniły zdanie i wskazały na odpowiedzi: C – 29,4%, i B – 12,3%. Te natomiast, które w I badaniu wskazały na odpowiedź D zmieniły zdanie i w II badaniu na C wskazało 36,8%, ale też 29,5% wskazało na niepożądaną odpowiedź A („zacieram ręce, cieszę się, że pozbyłam się rywalki, los tak zdecydował”) – 29,5%.

Tabela 10.

Zmiana zachowania badanych uczniów niekibicujących w sytuacji: „W szkole ogłoszono konkurs plastyczny. Uzdolniona koleżanka, z którą rywalizowałam zachorowała. Co robisz?”
(n = 596)

wyszczególnienie / deklaracja kibicowania				odpowiedzi w badaniu 1					
				A	B	C	D	p	ogółem
odpowiedzi w badaniu 2	niekibicujący	A	n	56	30	57	11	< 0,0005	154
			%	41,2	24,6	19,5	23,9		25,8
		B	n	14	37	48	11		110
			%	10,3	30,3	16,4	23,9		18,5
		C	n	47	45	168	20		280
			%	34,6	36,9	57,5	43,5		47,0
		D	n	19	10	19	4		52
			%	14,0	8,2	6,5	8,7		8,7
	ogółem niekibicujący		n	136	122	292	46		596
			%	100,0	100,0	100,0	100,0		100,0

Źródło: badania własne.

Odsetek gimnazjalistów niekibicujących, którzy zmienili zdanie z odpowiedzi A na C i z D na C jest większy niż kibicujących – (34,6%, 43,5%), natomiast odsetek kibicujących, którzy w II badaniu zostali przy swoich niepożądanych deklaracjach zachowania jest większy niż niekibicujących (odpowiednio A – 48,7% i D - 20,4%) – Tabele 9 i 10. Są to wyniki istotne statystycznie.

Biorąc pod uwagę płeć uczniów deklarujących kibicowanie wybranemu klubowi sportowemu, to zarówno badani chłopcy, jak i dziewczęta, którzy w pierwszym badaniu wskazali na odpowiedź A, to w II badaniu pozostawali przy tej decyzji, choć zdecydowanie większy odsetek chłopców niż dziewcząt (55,5% i 37,7%), a w następnej kolejności na odpowiedź C – wskazało 31,2% dziewcząt i 22,7% chłopców. Interesujące jest to, że badani chłopcy, którzy w I badaniu wskazali na odpowiedź B, w II badaniu 46,1% zostali przy tej decyzji, natomiast badane dziewczęta zmieniły zdanie i 50,7% zadeklarowało zachowanie zgodne z odpowiedzią C (obydwie sytuacje: B i C są pozytywne, zgodne z zasadą *fair play*) (Tabele 11 i 12).

Tabela 11.

Zmiana zachowania badanych chłopców deklarujących kibicowanie w sytuacji: „W szkole ogłoszono konkurs plastyczny. Uzdolniona koleżanka, z którą rywalizowałam zachorowała. Co robisz?” (n = 418)

wyszczególnienie / płeć uczniów deklarujących kibicowanie				odpowiedzi w badaniu 1					
				A	B	C	D	p	ogółem kibicujący
odpowiedzi w badaniu 2	kibicujący chłopcy	A	n	66	22	47	7	< 0,0005	142
			%	55,5	21,6	26,9	31,8		34,0
		B	n	18	47	33	3		101
			%	15,1	46,1	18,9	13,6		24,2
		C	n	27	24	90	7		148
			%	22,7	23,5	51,4	31,8		35,4
		D	n	8	9	5	5		27
			%	6,7	8,8	2,9	22,7		6,5
	ogółem kibicujący chłopcy		n	119	102	175	22		418
			%	100,0	100,0	100,0	100,0		100,0

Źródło: badania własne.

Tabela 12.

Zmiana zachowania badanych dziewcząt deklarujących kibicowanie w sytuacji: „W szkole ogłoszono konkurs plastyczny. Uzdolniona koleżanka, z którą rywalizowałam zachorowała. Co robisz?” (n = 353)

wyszczególnienie / płeć uczniów deklarujących kibicowanie				odpowiedzi w badaniu 1					
				A	B	C	D	p	ogółem kibicujący
odpowiedzi w badaniu 2	kibicujące dziewczęta	A	n	29	14	34	10	< 0,0005	87
			%	37,7	19,2	19,3	37,0		24,6
		B	n	9	17	22	4		52
			%	11,7	23,3	12,5	14,8		14,7
		C	n	24	37	106	8		175
			%	31,2	50,7	60,2	29,6		49,6
		D	n	15	5	14	5		39
			%	19,5	6,8	8,0	18,5		11,0
	ogółem kibicujące dziewczęta		n	77	73	176	27		353
			%	100,0	100,0	100,0	100,0		100,0

Legenda do tabeli 11,12;

- Zacieram ręce, cieszę się, że pozbyłam się rywalki, los tak zdecydował
- Proszę nauczycielkę o przedłużenie terminu składania prac
- Dzwonię do koleżanki, informując ją o konkursie
- Dzwonię do koleżanki w ostatniej chwili, czuję się w porządku, ale wiem, że nie da rady wykonać tej pracy

Źródło: badania własne.

Badani uczniowie w postawionej sytuacji: „W sąsiedztwie zamieszkał kolega o innym kolorze skóry”, mogli zaznaczyć jedną z czterech odpowiedzi A, B, C lub D). Najbliższa zasadzie fair play była odpowiedź A, natomiast odpowiedzi: B, C i D były tymi niepożądanymi w realizacji projektu edukacyjnego.

Tabela 13.

Zmiana zachowania badanych uczniów kibicujących w sytuacji: „W sąsiedztwie zamieszkał kolega o innym kolorze skóry” (n = 765)

wyszczególnienie/deklaracja kibicowania				odpowiedzi w badaniu 1					
				A	B	C	D	p	ogółem
odpowiedzi w badaniu 2	kibicujący	A	n	363	78	13	24	< 0,0005	478
			%	71,7	44,8	52,0	40,0		62,5
		B	n	98	67	7	17		189
			%	19,4	38,5	28,0	28,3		24,7
		C	n	14	7	1	4		26
			%	2,8	4,0	4,0	6,7		3,4
		D	n	31	22	4	15		72
			%	6,1	12,6	16,0	25,0		9,4
	ogółem		n	506	174	25	60		765
			%	100,0	100,0	100,0	100,0		100,0

Źródło: badania własne

Tabela 14.

Zmiana zachowania badanych uczniów niekibicujących w sytuacji: „W sąsiedztwie zamieszkał kolega o innym kolorze skóry” (n = 591)

wyszczególnienie/deklaracja kibicowania				odpowiedzi w badaniu 1					
				A	B	C	D	p	ogółem
odpowiedzi w badaniu 2	niekibicujący	A	n	287	64	5	14	< 0,0005	370
			%	69,3	48,5	35,7	45,2		62,6
		B	n	84	58	4	8		154
			%	20,3	43,9	28,6	25,8		26,1
		C	n	15	2	1	3		21
			%	3,6	1,5	7,1	9,7		3,6
		D	n	28	8	4	6		46
			%	6,8	6,1	28,6	19,4		7,8
	ogółem		n	414	132	14	31		591
			%	100,0	100,0	100,0	100,0		100,0

Legenda do tabeli 13,14;

- A. Próbuje go poznać
- B. Nie podejmuję żadnych wysiłków, czekam, aż on wykaże inicjatywę kontaktu ze mną
- C. Namawiam kolegów, aby mu dokuczyć
- D. Nie chcę mieć z nim nic do czynienia

Źródło: badania własne

Na podstawie analizy wyników badań dotyczących deklarowanego zachowania *fair play* w aspekcie równości szans w życiu, zaprezentowanego w konkretnej sytuacji, można zauważyć, że z 1356 badanych uczniów ogółem, którzy w pierwszym badaniu zadeklarowali odpowiedź najbardziej pożądaną A, w drugim badaniu utwierdziło się w tej decyzji i wskazało ponownie na tę samą odpowiedź aż 70,7%. Natomiast pozostałe osoby, które w I badaniu zaznaczyły odpowiedź B, C i D w II zmieniły zdanie i wskazały na odpowiedź A – odpowiednio: 46,4%, 46,2%, 41,8%.

Interesujące jest to, że odsetek gimnazjalistów kibicujących, którzy w I badaniu wskazali na odpowiedź C („*Namawiam kolegów, aby mu dokuczyć*”) częściej niż niekibicujący w II badaniu wskazali na pożądaną odpowiedź A (52% do 35,7%), w pozostałych sytuacjach deklaracje obydwu grup były na podobnym poziomie (Tabele 13 i 14). Są to wyniki istotne statystycznie.

Biorąc pod uwagę płeć uczniów deklarujących kibicowanie wybranemu klubowi sportowemu, to częściej niż chłopcy badane dziewczęta, które w pierwszym badaniu wskazały na odpowiedź B, w II badaniu najczęściej wskazały ponownie na odpowiedź B (44,6%) i na odpowiedź A (43,5%). Największy odsetek badanych zarówno chłopców, jak i dziewcząt w II badaniu zadeklarował najbardziej pożądaną odpowiedź A, zarówno tych, którzy w I badaniu wskazywali na odpowiedzi B, C jak i D (Tabele 15 i 16).

Tabela 15.

Zmiana zachowania badanych chłopców deklarujących kibicowanie w sytuacji:
„*W sąsiedztwie zamieszkał kolega o innym kolorze skóry*” (n=413)

wyszczególnienie / deklaracja kibicowania				odpowiedzi w badaniu 1					
				A	B	C	D	p	ogółem kibicujący
odpowiedzi w badaniu 2	kibicujący chłopcy	A	n	185	38	9	15	< 0,0005	247
			%	69,0	46,3	50,0	33,3		59,8
		B	n	55	26	4	14		99
			%	20,5	31,7	22,2	31,1		24,0
		C	n	9	7	1	4		21
			%	3,4	8,5	5,6	8,9		5,1
		D	n	19	11	4	12		46
			%	7,1	13,4	22,2	26,7		11,1
	ogółem kibicujący chłopcy		n	268	82	18	45		413
			%	100,0	100,0	100,0	100,0		100,0

Legenda do tabeli 15, 16

- A. Próbuję go poznać
- B. Nie podejmuję żadnych wysiłków, czekam, aż on wykaże inicjatywę kontaktu ze mną
- C. Namawiam kolegów, aby mu dokuczyć
- D. Nie chcę mieć z nim nic do czynienia

Źródło: badania własne

Tabela 16.

Zmiana zachowania badanych dziewcząt deklarujących kibicowanie w sytuacji:
 „W sąsiedztwie zamieszkał kolega o innym kolorze skóry” (n=351)

wyszczególnienie / deklaracja kibicowania				odpowiedzi w badaniu 1					
				A	B	C	D	p	ogółem kibicujący
odpowiedzi w badaniu 2	kibicujące dziewczęta	A	n	178	40	4	9	< 0,0005	231
			%	74,8	43,5	57,1	64,3		65,8
		B	n	43	41	3	3		90
			%	18,1	44,6	42,9	21,4		25,6
		C	n	5	0	0	0		5
			%	2,1	0,0	0,0	0,0		1,4
		D	n	12	11	0	2		25
			%	5,0	12,0	0,0	14,3		7,1
	ogółem kibicujące dziewczęta		n	238	92	7	14		351
			%	100,0	100,0	100,0	100,0		100,0

Źródło: badania własne

Dyskusja i wnioski

Z jednej strony sport jest przyczynkiem do eskalacji niepożądanych zjawisk, z drugiej strony może być skutecznym narzędziem edukacyjnym, pozwalającym na przeciwdziałanie niepożądanym zachowaniom dzieci i młodzieży, tj. m.in. chuligaństwu stadionowemu.

Na podstawie analizy wyników badań możliwe były odpowiedzi na postawione wcześniej pytania badawcze. Po pierwsze, po zakończeniu projektu edukacyjnego świadomość *fair play* w aspekcie równości szans w sporcie i w życiu codziennym wśród badanych uczniów uległa zmianie, tj. deklarowane zachowania wśród wszystkich badanych grup, w tym chłopców i dziewcząt deklarujących kibicowanie wybranemu klubowi piłkarskiemu uległy znacznej poprawie. Po drugie, należy zauważyć, że badani uczniowie niekibicujący zdecydowanie częściej niż kibicujący zmieniali zdanie co do deklarowanych zachowań w postawionych sytuacjach – na te pożądane. Natomiast ci, którzy kibicują wybranemu klubowi piłkarskiemu częściej zaznaczali pozytywną odpowiedź (zwłaszcza dotyczyło to rozumienia *fair play* w sporcie) w I badaniu i po realizacji projektu edukacyjnego utwierdzali się w jego wyborze, gdyż zdecydowanie rzadziej niż ich koledzy niekibicujący nie zmieniali swojego zdania. Dotyczy ta zależność również płci – chłopcy są bardziej zdecydowani niż dziewczęta. Trochę inaczej jest, jeśli chodzi o ostatnią przedstawioną sytuację: „W sąsiedztwie zamieszkał kolega o innym kolorze skóry” – tutaj dziewczęta częściej niż chłopcy już w pierwszym badaniu wskazały pożądaną odpowiedź, której nie zmieniły w II badaniu.

Edukacja w zakresie świadomości znaczenia *fair play* przynosi spodziewane efekty i pożądane zmiany (wyniki II badania w odniesieniu do I) zarówno w aspekcie znaczenia postawy *fair play* w sporcie, jak i w życiu. Choć w tym drugim przypadku w mniejszym stopniu. Dotyczy to także młodzieży deklarującej kibicowanie klubom piłkarskim, tak u chłopców, jak i dziewcząt. Warto zatem podejmować trud i wprowadzać filozofię olimpijską we wszystkich placówkach oświatowych – promowanie zasady *fair play* w sporcie i w życiu ma szansę przyczynić się do poprawy skuteczności procesu wychowawczego. Wyniki uzyskane w badaniu własnym są częściowo zgodne z innymi, które potwierdzają skuteczność specjalnie przygotowanych projektów edukacyjnych [10]. Pozytywne doświadczenia z realizacji projektów zawierających treści edukacji olimpijskiej, w tym *fair play*, znajdziemy również w pracach m. in.: W. Lipońskiego, Z. Żukowskiej, R. Żukowskiego, J. Nowocienia, M. Czechowskiego, J. Derbich, H. Zdebskiej-Biziewskiej, M. i M. Bronikowskich, A. Glapy i in.

Piśmiennictwo

1. Żukowska Z., *Wartości edukacyjne i funkcje socjalizacyjne uczestnictwa młodzieży w kulturze fizycznej*. Toruńskie Studia Dydaktyczne, Toruń. 1994.
2. Parry J., *The moral and cultural dimensions of Olympism and their educational application*. „Olympia: Proceedings of International Olympic Academy”. 1994, 181-195.
3. Naul R., *Olympic education*. Oxford, Meyer&Meyer Sport. 2008.
4. Lipiec J., *Pożegnanie z Olimpią*. Kraków, Fall. 2007.
5. Zdebska H., *Fair play a etyka współpracy*. [W:] Żukowska Z., Żukowski R. (red.) *Fair play w sporcie i Olimpizmie. Szansa czy utopia?* Warszawa, Wydawnictwo Estrella, 2010, 59-65.
6. Żukowska Z., *Fair play w sporcie i polskim systemie edukacyjnym. Promocja- Dokonania- Perspektywy*. [W:] *Fair Play – Sport – Edukacja*. Europejski Kongres Fair Play. II Generalne Zgromadzenie Europejskiego Stowarzyszenia Fair Play. Warszawa, Wydawnictwo Estrella, 1997, 33-41.
7. Misiuna B., *Zasady i wartości tradycyjnej etyki sportowej*. [W:] *Etyczne aspekty sportu*. Warszawa, Wydawnictwo AWF. 1993, 101-106.
8. Bodasińska A., *Czysta gra w sporcie i życiu codziennym*. Biała Podlaska, AWF Warszawa. 2007.
9. Kowalska J., Kaźmierczak A., *Zasada fair play jako wartość wychowawcza w edukacji szkolnej i w przeciwdziałaniu chuligaństwu na stadionach*. Warszawa, Centrum Szkolenia Policji w Legionowie. 2010.
10. Gibbons S., Ebbeck V., Weiss M., *Fair Play for Kids: effects on the moral development of children in physical education*. „Research Quarterly for Exercise and Sport”. 1995, nr 66(3), 247–255.

THE PRINCIPLE OF FAIR PLAY IN THE ASPECT OF EQUAL OPPORTUNITIES IN SPORT AND LIFE IN THE OPINION OF LODZ STUDENTS OF JUNIOR HIGH SCHOOLS

Summary

Keywords: *fair play, equal opportunity, education through sport, "I am fair" project*

Fair play idea plays an important role in neutralising modern sport threats, such as stadium hooliganism. It is especially relevant for the Polish city of Łódź, where the problem of stadium hooliganism is particularly acute because of the competition for influence among fans of two city sports clubs. After the implementation of the educational project „I am fair” dedicated to lower class of secondary schools’ pupils in Łódź (14–15 y.o.), it was decided to evaluate if and to what extent, students who took part in the project, had changed their awareness and declared behaviour of fair play in the aspect of equal opportunities in sport and life. Among the declaring supporters (including the boys and girls) and non-supporters of the selected football club as well.

The study was conducted by diagnostic survey using a situational test “Fair play in sport and life”. The results were analyzed taking into account the change in the responses of students completed the questionnaire twice: before (pre- test) and after (post- test) the implementation of the project, taking into account the all respondents (1,374 people) and variable - the declaration of supporting or not the football, gender. The study was conducted in two waves- in September 2011 (pre- test) and June 2012 (post- test)

Results of post- test survey proved the improvement of declared behaviour among all tested groups- boys, girls and club supporters.

On the one hand, sport contributes to the escalation of undesirable behaviours, on the other hand it becomes an educational tool. Education supported by fair play values brings expected effects and desirable changes, both in sport and in life.

Tłumaczenie: Grzegorz Kowalski